

मांससंरब्धमाविलम् । कुञ्चनास्फोटनाध्मानवेपथुव्यथनैर्यु-
तम् । शिरसोऽङ्गुष्ठेन स्यादधिमन्यः स मासुताम् ॥
रक्तराजचितं स्नापि वज्रिनेवावदहप्रते । यक्षत्पि-
ण्डोपमं दाहि लारेणाक्तमिव क्षतम् । प्रपक्वोच्छून-
वर्णान्तमखेदं पीतदर्शनम् । मूच्छांशिरोदाहयुतं पि-
प्ते नान्धधिमन्यतम् ॥ शोफवद्भातिसंरब्धं स्नावकण्डूय-
मन्वितम् । शैत्यगौरवपैच्छिल्यद्रुषिकाहर्षणान्वितम् ।
रूपं पश्यति दुःखेन पांशुपूर्णमिवाविलम् । नासाध्मा-
नशिरोदुःखयुतं क्षेप्ताधिमन्यतम् ॥ बन्धुजीवप्रतीकाशं
ताम्यति स्पर्शनाक्षमम् । रक्तास्रावं सनिस्तोदं पश्य-
त्यग्निनिभा दिशः । रक्तमग्नारिष्टवक्ष्ण कृष्णभागश्च
लक्ष्यते । यदीमं रक्तपर्यन्तं तद्रक्तेनाधिमन्यतम् ॥
हृन्प्रादृष्टिं सप्ररात्वात्कफोत्थोऽधीमन्योऽसृक् सम्भवः प-
ञ्चरात्रात् । षड्रात्वाद्वा मासुतोत्थो निहृन्प्राग्विध्या-
चारात्पैत्तिकः सदा एव । कण्डूपदेहाश्रयुतः पकोडु-
स्वरसन्निभः । दाहसंहरताम्रत्वशोफनिस्तोदगौरवैः ।
जुष्टो मुहुः स्रवेदासृग्गुणशीताम्बुपिच्छिलम् । संरम्भी
पच्यते यस्य नेत्रपाकः स गोफजः ६ ॥ शोफहीनानि लि-
ङ्गानि नेत्रपाके त्वशोफजे १० अन्तःसिराणां शसनः स्थितो
दृष्टिं प्रतिक्षिपन् ॥ हृताधिमन्यः ११ जनयेत्तप्तमाध्यं विद-
वर्धुधाः । पट्टाद्वयाक्षिभ्रुवमाश्रितस्तु यत्नानिष्ठः सञ्चरति
प्रदृष्टः । पर्यायशचापि रुजः करोति तं प्रातपर्याय-
१२ सदाहरन्ति ॥ यत्कृण्वितं दारुणरूपवत्तं विलोकने
लाविलदर्शनं यत् ॥ सुदारुणं यत्प्रतिबोधने च शुष्का-
क्षिपाकोपहतं १३ तदक्षि ॥ यस्यापटूकर्णशिरोहृतस्यो
मन्यागतो वाय्वनिष्ठोऽन्यतो वा । कुर्थाद्रुजोऽतिभ्रुवि
लोचने वा तमन्यतोवातः १४ सदाहरन्ति ॥ अन्धेन भुक्तेन
विदाहिता वा सञ्छाद्यते सर्वत एव नेत्रम् । शोफा-
न्वितं लोहितकं सनीलैरेतादृगस्तृण्युषितं १५ वदन्ति ॥
अवेदना वाग्नि स्रवेदना वा यस्याक्षिराज्यो हि भवति
ताम्बाः । मुहुर्विरज्यन्ति च ताः समन्ताद्ग्राधिः सिरो-
त्यातः १६ इति प्रदिष्टः ॥ महान्सिरोत्यातउपेक्षितस्तु जायेत
रोमस्तु सिराप्रहर्षः १७ । ताम्बाक्षमस्तं स्रवति प्रगाढं
तथा न शक्नोत्यभिधीक्षितञ्च ॥ अथातो दृष्टिगतरोग-
विज्ञानीयमध्यायं व्याख्यास्यामः ॥ मस्तरदलमात्रान्तु
पञ्चभूतप्रसादजास् । खद्योतविस्तु लिङ्गाभां विद्धां
तेजोभिरव्ययैः ॥ आहतं पटलेनाच्छादितं विवरा-
कृतम् । शीतशालया नृणां दृष्टिमाङ्गनयनचिन्तकाः ॥

रोगांस्तदाश्रयान् घोरान् पट् च पट् च प्रचक्षते ॥ पट-
लानुप्रविष्टस्य तिमिरस्य च लक्षणम् ॥ सिराभिरभिस-
म्भाय विगुणोऽभ्यन्तरे भ्रमश्च । प्रथमे पटले दोषो यस्य
दृष्टौ व्यवस्थितः ॥ अव्यक्तानि स रूपाणि सर्वाण्येव
प्रपश्यति । दृष्टिभ्रंशं विह्वलति द्वितीयं पटलं गते ॥
मक्षिकान् लशकान् केशान् जालकानि च पश्यति ।
मण्डलानि पताकाश्च मरीचीः कुण्डलानि च ॥ परि-
प्लवांश्च विविधान् वर्षमभ्रं तमांसि वा । दूरस्थान्यपि
रूपाणि मन्यते च समीपतः ॥ समीपस्थानि दूरे च
दृष्टेर्गोचरविश्वमात् । यत्नवानपि चात्यर्थं सूचीपाशं न
पश्यति ॥ ऊर्ध्वं पश्यति नाधस्तात्तृतीयं पटलं गते ।
महान्त्यपि च रूपाणि च्छादितानीव वाससा ॥ कर्ण-
नासाक्षियुक्तानि विपरीतानि वीक्षते । यथादोषश्च
रज्यते दृष्टिर्दोषे बलीयसि ॥ अधःस्थिते समीपस्थं दूर-
स्थञ्चोपरिस्थिते । पार्श्वस्थिते तथा दोषे पार्श्वस्थानि न
पश्यति ॥ समन्ततः स्थिते दोषे सङ्कुलानीव प्रपश्यति ।
दृष्टिमध्यगते दोषे स एकं मन्यते द्विधा ॥ द्विधास्थिते
त्रिधा पश्येद्द्विधा चानवस्थिते । तिमिराख्यः स वै
दोषस्तत्पटलङ्गतः ॥ रुषाक्षि सर्वतो दृष्टिं लिङ्गनाशः
स उच्यते । तस्मिन्नपि तमोभूते नातिरुद्धे महागदे ॥
चन्द्रादित्यौ सनक्षत्रावन्तरिक्षे च विद्युतः । निर्मलानि
च तेजांसि भ्राजिष्णूनि च पश्यति ॥ स एव लिङ्ग-
नाशस्तु नीलिकाकाचसंज्ञितः । तत्र वातेन चारुणि
भ्रमन्तीव स पश्यति ॥ आविलान्यरूपाभानि व्यापि-
द्धानि च मानयः । पित्तेनादित्यखद्योतशक्रचापतडि-
ङ्गुणान् ॥ शिखिर्हर्षविचित्राणि नीलजम्बूगानि पश्यति ।
गौरचामरगौराणि श्वेताभ्रप्रतिमानि च ॥ पश्येद-
सूक्ष्माण्यत्यर्थं व्यभे चैवाभ्रसंज्ञवम् । सलिलप्लावितानि
व परिजाद्यानि मानयः ॥ तथा रक्तेन रक्तानि
तमांसि विविधानि च । कृत्तेन पश्येद्रूपाणि क्षिप्रानि
च सितानि च । हरितशत्रावकृष्णानि धूमधूमाणि
चेक्षते ॥ सक्षिपातेन चित्राणि विस्तृतानीव पश्यति ।
बहुधा वा द्विधा वापि सर्वाण्येव समन्ततः । क्षीनाधि-
काङ्गान्यथ वा ज्योतीर्वापि च पश्यति ॥ पित्तं कर्मात्-
परिच्छादयि मूर्च्छितं रक्ततेजसा । पीतो दिशस्तथो-
दानमादित्यमिव पश्यति ॥ विकीर्यमाणान् खदोते-
र्हृत्क्षीरोजोभिरेव च । यक्ष्माणि षड्विधैरागैर्लिङ्गना-
शमतः परम् ॥ रागोऽरुणो मासुतजः प्रदिष्टः पित्तान्